

Noten kraken (1990)

Sieth Delhaas

Werkgroep Vrouw, geloof en leven, Roermond, 20 september 1990

Inleiding

Vanavond gaat het in mijn verhaal over de noten van een notenbalk. De noten die samen een lied vormen – hopelijk – een koor zelfs, aan het einde van dit seizoen.

Ik denk, dat er – voor het zo ver is – eerst nog wat noten gekraakt moeten worden. Harde noten.

De betekenis van dit Nederlandse gezegde ‘er moeten harde noten worden gekraakt’, is:

- Er moeten belangrijke beslissingen worden genomen;
- Daar vielen harde woorden.

Ik wil mijn inleiding indelen naar deze twee betekenissen:

1. Harde woorden en
2. Belangrijke beslissingen.

Harde noten kraken

‘Daar vallen harde woorden’. In het jaarthema ‘tussen eigen-wijs en anders wijs’ gaat het, lees ik in de nieuwsbrief, om ‘het spanningsveld tussen jezelf en de ander, als je tenminste een bondgenootschap wilt aangaan.

En een oproep uit de Limburgse Vrouwensynode in april 1989:

- Vrouwen hebben vanuit hun opvoeding niet geleerd met elkaar op te trekken, maar elkaar als concurrenten te zien.
- Vriendschappen gaan maar tot op zekere hoogte.

Hoe worden vrouwen bondgenoten?

Hoe leren vrouwen met elkaar op te trekken?

Optrekken met elkaar niet tot aan een bepaald punt, bijvoorbeeld het punt waarin een ander -

de partner, de kinderen of de baan of een bepaalde publieke opinie de grens aangeeft -, maar optrekken met elkaar tot daar waar het bondgenootschap gestalte krijgt.

Wat is een vriendschap dat bondgenootschap wordt?

Die waarde kun je niet zomaar als eenmalig voorbeeld omschrijven. Het heeft te maken met de persoonlijke omstandigheden, de geschiedenis, de onderlinge verhouding, de situatie waarin je soms voor komt te staan. Misschien heeft het met nog wel meer dingen te maken.

Ik zal jullie vertellen wat ik zelf meemaakte vorige winter:

Ik moest voor een vergadering naar Amsterdam. Ik benutte die gelegenheid om een afspraak te maken met een vriendin. Ik zie haar zelden, zo’n twee keer per jaar, maar we hebben altijd veel belangrijke dingen met elkaar te bespreken. Over ons eigen leven, over de

vrouwenbeweging, en andere zaken waar we bij betrokken zijn.

Die ontmoeting was voor mij erg belangrijk op dat moment omdat ik behoefte had aan een goed gesprek.

Toen ik 's morgens om half negen met jas en al aan nog wat spullen bij elkaar zocht, ging de telefoon: 'Met Hermien, in vind het vreselijk spijtig, maar Koos – haar man - , komt juist vanochtend terug na enkele dagen Spanje, Je begrijpt dat ik het niet leuk vind om hem alleen thuis te laten komen.'

Nee, dat snapte ik. Een volgende keer dan maar beter.

Ik voelde me belabberd op dat moment. Ik ben toch naar Amsterdam gegaan en heb in plaats van naar mijn vriendin, naar kunst gekeken,

Toch heeft die gebeurtenis me meer dwars gezeten dan ik gedacht had. Die heeft me aan het denken gezet:

- Over de grenzen aan onze vriendschap
- Over grenzen aan vrouwenvriendschappen.

Maanden later, toen ze een weekend bij me logeerde, heb ik de gebeurtenis aan de orde gesteld. Ik vond dat moeilijk, want

- Ik moest mezelf kwetsbaar opstellen: ik had jou nodig op dat moment:
- Haar het gevoel bezorgen, dat ze ontrouw was aan onze vriendschap.

De vraag is: wanneer gaat je partner, je kind, je baan voor op je vriendin?

Mag je zo'n vraag stellen aan elkaar?

Is het antwoord van wezenlijk belang voor de kwaliteit van je vriendschap?

Waarom ging de partner van mijn vriendin zo 'vanzelfsprekend' voor?

Waarom was het voor hem 'niet leuk' om alleen thuis te komen?

Waarom hield mijn vriendin er op dat moment geen rekening mee, dat het voor mij helemaal niet 'leuk' was om die afspraak mis te lopen?

Toen we erover spraken, wilde ze het eerst niet zomaar toegeven. Maar uiteindelijk kwamen we tot de slotsom dat zij eigenlijk als 'vanzelfsprekend' had gekozen voor de structuur – in dit geval het huwelijk -, waarin er bepaalde dingen van een vrouw verwacht worden. Thuis-zijn, je man leuk opvangen na een paar dagen buitenland voor zijn werk.

En mij – een losser verband – afkappen?

Onze vriendschap had een gevaarlijk punt bereikt.

Omdat ik er geen vrede mee had met mijn ongenoegen te blijven lopen, heb ik met haar deze noot gekraakt. Het was niet eens zo'n harde. Want we kennen elkaar te goed en zij zag de redelijkheid in van mijn vraag.

Zij ging met een opdracht naar huis: een noot kraken met haar echtgenoot. Met de vraag: waarom is het vanzelfsprekend, dat een vrouw thuis is na een paar dagen buitenland van hem? Vindt hij dat zo?

Vindt zij alleen dat maar zo?

Doet zij het omdat het zo 'hoort'?

Ik ben benieuwd hoe hard die noot wordt en of zij in de relatie met haar partner een grens kan verleggen.

Wat kosten vrouwenvriendschappen?

Grenzen verleggen in elk geval. Heel wat richtingen op, want een vrouw zit gevangen in

allerlei structuren en verbanden die ze zelf – meestal – niet heeft gekozen en waartoe ze – zou je bijna zeggen – vanwege haar vrouw-zijn is veroordeeld.

Tussen twee haakjes: we hebben het steeds gehad over een echtpaar-verbond, maar een lesbisch-verbond, een moeder-kind, een kind-ouder-verbond, kunnen even buitensluitend voor bondgenootschappen tussen vrouwen werken. Jullie hebt vast wel familieclaims, die geen rekening houden met vriendinnen: kinderen die denken dat ze vóór alles gaan, Ik heb zo'n zoon: 'kan ik woensdag komen?' En ik: 'even in mijn agenda kijken'. Hij: 'U moet altijd in uw agenda kijken.' Ja, hij kan er maar niet aan wennen.

Vuile was

Een structuur waar vrouwen vaak in gevangen zitten: de vuile was blijft altijd binnen.

Is dat zo? Ik had gedacht dat wij de laatste tien, vijftien jaar aardig geleerd hadden toch onze vuile was wat meer buiten te hangen.

Natuurlijk, velen van ons zijn daar nog niet aan toe. Die vertellen nog steeds dat haar kinderen de beste banen hebben, het uitstekend doen op school, dat hun relatie of huwelijk niets te wensen overlaat, dat het met het werk zo lekker gaat, enzo-voor-de-gek, enzo-voor-de-gek.

Velen van ons zijn bezig te leren de vuile was buiten te hangen. Niet uit sensatie-lust. Niet uit wraaklust. Vuile was buiten hangen betekent wel uit zelfbehoud, dat je met jezelf in discussie bent gegaan. Dat je als vrouw je eigen noot tenminste gekraakt hebt.

Als vrouwen beginnen de vuile was buiten te hangen, komt er een wezenlijke verandering op gang.

Dan worden grenzen verlegd.

Ik onderbreek het schrijven aan deze inleiding om een vriendin te bellen. Ik probeer haar al veertien dagen te bellen 's avonds. Ze woont in een ander deel van het land. Nu krijg ik haar aan de lijn.

Wat blijkt: 's avonds trekt ze de telefoon uit het stopcontact, Vandaag heeft de rechter uitspraak gedaan: over veertien dagen staat ze op straat. Na een relatie met een priester, die vier jaar geleden stuk liep, heeft hij haar via zijn hypotheekbank op straat laten zetten.

Waar moet ze naar toe? Om met haar zoon van 16 niet in een opvanghuis terecht te komen heeft ze ergens voor vier maanden een zomerhuisje kunnen huren van haar bijstandsuitkering. Let wel!

Intussen komt langzaam ook de rechtszaak op gang rondom de incest in haar jeugd: misbruikt door haar vader, haar zwager, haar broer.

Het kostte haar twee huwelijken en een Tv-film om er achter te komen op haar 45^e, wat haar vroeger was overkomen.

Ik vertel hoe machteloos ik me voel, hoe weinig ik voor haar kan doen in alles wat haar overkomt.

Ze zegt: als ik niet een paar vriendinnen had gehad zoals jij, die me onvoorwaardelijk geloofd hadden, dan had ik dit alles niet kunnen overleven.

Ze heeft haar vuile was aan de lijn tegenover ons gehangen. Daardoor kregen wij, haar vriendinnen, de kans om een bondgenootschap met haar aan te gaan. In te gaan tegen de leugens van het patriarchaat, wat de rechter zei.

Bondgenootschappen van vrouwen betekent: elkaar onvoorwaardelijk geloven, totdat het tegendeel is bewezen.

Vrouwen zijn eeuwenlang als concurrenten gezien, schrijft de Limburgse Vrouwensynode. Dat was het belang van mannen, van de heersende waarden en normen, het belang van onze samenleving te houden zoals die is.

Daarom werden vrouwen niet geloofd, daarom geloofden vrouwen elkaar niet.

Daarom zwegen vrouwen:

- Over hun verdriet
- Over hun mishandeling
- Over hun misbruikt-zijn
- Over hun schaamte

Grenzen verleggen

Grenzen verleggen betekent driemaal noten kraken:

- Met je zelf; je ervaringen confronteren met je eigen manier van leven;
- Vrouwen gaan elkaar geloven:
- Vrouwen gaan daarmee grenzen verleggen;
- Vrouwen gaan bondgenootschappen aan met elkaar.

Dat betekent dat er in de wereld om haar heen iets gaat gebeuren.

Dan komen we aan de tweede betekenis van noten kraken:

- Daar moeten belangrijke beslissingen genomen worden!

Als vrouwen elkaar gaan geloven komen ze tot verschrikkelijke ontdekkingen. Het zijn ontdekkingen van te leven in een *waaninnige* wereld.

Vrouwen als concurrenten, als zwijgenden, als vriendinnen-tot-op-zekere-hoogte, vrouwen als degenen die de vuile was liever binnen houden, houden met elkaar die waanzinnige wereld in stand.

Ik zeg niet dat vrouwen die waanzinnige wereld gemaakt hebben zoals hij is.

Ik zeg wel: vrouwen houden, doordat ze niet echt-tot-het-bittere-einde vriendinnen van elkaar zijn, doordat ze de vuile was weigeren buiten te hangen, deze waanzinnige wereld in stand.

Een voorbeeld:

Vanochtend op de radio Ria Beckers. Gladio-affaire. Kamerdebat. Ze staat alleen. Alle mannen – politieke gevolgen – dat moet zo!¹

Ze weigert te zwijgen. Ze wil de vuile was buiten hebben. Ze wil bondgenoten zijn met burgers die weigeren om monddood gemaakt te worden in een democratie.

Noten kraken betekent: daar moeten belangrijke beslissingen worden genomen.

¹ Zie: <http://detielenaar.nl/politiek/koude-oorlog>

Aletta Jacobs is daarvan een schitterend voorbeeld.²

Moet dat nu, met die belangrijke beslissingen naar buiten komen?

Er zijn talloze voorbeelden te noemen uit iedere tijd en waarin de 'voorzichtigen', vaak schijnbaar wijzen, die vraag stellen.

Ik bedoel: leggen wij ons neer bij vrouwen als concurrenten in een waanzinnige wereld?

Er is een keus in bondgenootschappen: het woord vriendinnen in actie te gebruiken als een werkwoord, als een aanzet om tot een menswaardige samenleving te komen.

Wat voor samenleving willen we eigenlijk?

Hebben we daar wel eens over nagedacht?

Ik laat in deze lezing één keer het woord seksisme vallen. De uitsluiting van de vrouw door een door mannen overheerste cultuur. Dat is niet zomaar iets.

Seksisme heeft rechtstreeks met geloven te maken.

Seksisme kun je ook opvatten als een geestelijke strijd tussen een door mannen overheerste cultuur en vrouwen; waarin vrouwen vechten om als vrouw deel te kunnen hebben aan het bondgenootschap van mensen met de Scheppende.

Vrouwen zijn in haar onderlinge concurrentie, in haar weigeren vriendin te zijn tot het uiterste, daardoor niet in staat mede-scheppende in deze wereld te zijn.

Ik eindig met de vraag: zijn vrouwen dan tot nu toe de zin van haar bestaan misgelopen?

² Zie: [Aletta-Jacobs-door-den-ijdelen-waan](#)